

Investigating the Motives of Corruption and Fraud in Human Behaviors from the Perspective of Behavioral Economics (Looking at Perspective Theory)

Hossein Mirzaei Garakani^{*1} , Ghahraman Abdoli² ,
Sajjad Barkhordari Dorbash²

1. Department of Economics, Alborz Campus, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. Department of Interdisciplinary Economics, Faculty of Economics, University of Tehran, Tehran, Iran.

* Corresponding author

Article Info	Abstract
Article Type: Research Article Article History: Received: 29 Jan. 2025 Revised: 04 May 2025 Accepted: 07 June 2025 Published: 12 Sep. 2025 Keywords: <i>Behavioral Economics, Corruption, Fraud.</i> JEL Classification: <i>C92, D73, K40.</i>	Today, cheating behavior has become a negative phenomenon and a habit that is related to corruption and can affect various economic indicators of society. Therefore, the present study was designed to investigate the motivations of corruption and cheating in human behavior from the perspective of behavioral economics with prospect theory. The methodology of this study was based on behavioral economics and was experimental. The statistical population of the study included all undergraduate students of Tehran University of Economics in the academic year 1402-1403, from which 80 people were selected purposively and randomly assigned to two intervention groups (39 people) and control (41 people). Two-factor analysis of variance with SPSS version 25 software was used to analyze the data. Accordingly, the results of the main effect of profit-loss and the main effect of intervention on dishonest behavior (cheating) were not significant. In other words, there is no significant difference between the average of dishonest behavior (cheating) in the profit and loss conditions and in the probability of crime detection and control groups. However, the results of the two-factor analysis of variance showed that the interactive effect of intervention (probability of crime detection) and profit on dishonest behavior (fraud) was significant. So that in the profit condition, the average fraud during the probability of crime detection was higher than the control group, and in the loss condition, the average fraud during the probability of crime detection was lower than the control group. Therefore, implementing better prevention strategies can create a cleaner, more transparent, and more accountable environment, which ultimately strengthens the organization's credibility and reduces the risk of fraud and corruption.

Mirzaei Garakani, H., & Abdoli, Gh., & Barkhordari Dorbash, S. (2025). Investigating the Motives of Corruption and Fraud in Human Behaviors from the Perspective of Behavioral Economics (Looking at Perspective Theory). *Journal of Economic Research*, 60(2), 984-1015.

©The Authors retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: [10.22059/jte.2025.389631.1008978](https://doi.org/10.22059/jte.2025.389631.1008978)

بررسی انگیزه‌های فساد و تقلب در رفتارهای انسانی از منظر اقتصاد رفتاری (با نگاهی به نظریه چشم‌انداز)

حسین میرزایی گرکانی^{۱*}، قهرمان عبدلی^۲، سجاد برخورداری دورباش^۲

۱. گروه اقتصاد، پردیس البرز، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. گروه اقتصاد بین رشته‌ای، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۲۲ کلیدواژه‌ها: اقتصاد رفتاری، تقلب، فساد. طبقه‌بندی JEL: C92, D73, K40.	امروزه رفتار تقلب یک پدیده منفی و به عادت تبدیل شده است که با فساد مرتبط بوده و می‌تواند بر روی شاخص‌های مختلف اقتصادی جامعه تأثیر بگذارد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی انگیزه‌های فساد و تقلب در رفتارهای انسانی از منظر اقتصاد رفتاری با نظریه چشم‌انداز تدوین شده است. روش‌شناسی این مطالعه بر مبنای اقتصاد رفتاری و به صورت آزمایشی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان کارشناسی اقتصاد دانشکده تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند که از بین آنان ۸۰ نفر به روش هدفمند انتخاب و به روش تصادفی در دو گروه مداخله (۳۹ نفر) و کنترل (۴۱ نفر) جایگزین شدند. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از تحلیل واریانس دو عاملی با نرم افزار SPSS نسخه ۲۵ استفاده شد. بر این اساس نتایج اثر اصلی سود-زیان و اثر اصلی مداخله بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار نبود. به عبارت دیگر، بین میانگین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط سود و زیان و نیز در گروه احتمال کشف جرم و کنترل تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. اما نتایج تحلیل واریانس دو عاملی نشان داد اثر تعاملی مداخله (احتمال کشف جرم) و سود بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار بود. به طوری که در شرایط سود، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل بالاتر بود و در شرایط زیان، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل پایین‌تر بود. از این رو اجرای استراتژی‌های پیشگیری بهتر می‌تواند محیطی پاک‌تر، شفاف‌تر و پاسخگوتر ایجاد کند که در نهایت باعث تقویت اعتبار سازمان و کاهش خطر تقلب و فساد می‌شود.

میرزایی گرکانی، حسین، عبدلی، قهرمان، و برخورداری دورباش، سجاد. (۱۴۰۴). بررسی انگیزه‌های فساد و تقلب در رفتارهای انسانی از منظر اقتصاد رفتاری (با نگاهی به نظریه چشم‌انداز). *تحقیقات اقتصادی*، ۶۰(۳)، ۹۸۴-۱۰۱۵.

© نویسندگان.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

DOI: [10.22059/jte.2025.389631.1008978](https://doi.org/10.22059/jte.2025.389631.1008978)

۱- مقدمه

امروزه با وجود اینکه رفتار تقلب^۱ یک پدیده منفی است، به عادت تبدیل شده که دیگر تابو محسوب نمی‌شود. همچنین رفتار متقلبانه همیشه با فساد^۲ مرتبط است و چگونگی انجام رفتار متقلبانه تأثیری بر این موضوع ندارد (کارپوف^۳، ۲۰۲۱؛ مارتاتیللا^۴ و همکاران، ۲۰۲۳). بنابراین تقلب و فساد در بخش‌های مختلف سازمانی یک موضوع مهم برای اکثر دولت‌ها در سراسر جهان بوده است (ووسی^۵ و همکاران، ۲۰۲۳). تقلب در مفهوم کلی خود شامل تمام ابزارهایی است که توسط انسان ساخته می‌شود و شخص از طریق توصیه‌های نادرست یا پنهان کردن حقیقت از آنها برای برتری بر دیگران استفاده می‌کند و همه حوادث ناگهانی، ترفندها، اسرار و سایر راه‌های ناعادلانه برای فریب دیگران را شامل می‌شود (قادری و همکاران، ۲۰۲۳). به عبارتی، تقلب، فریبی عمدی است که برای دستیابی به یک هدف شخصی یا شرکتی و به منظور آسیب به شخص دیگری انجام می‌شود (دیمیتریویچ و جوانویچ^۶، ۲۰۲۲) و فساد به معنی وجود خطا در مدیریت یک کشور است (سونی و اسمالوود^۷، ۲۰۲۳). فساد به رفتاری غیرصادقانه یا غیراخلاقی اشاره دارد و شامل سوءاستفاده از قدرت یا اقتدار برای منافع شخصی است. فساد می‌تواند در اشکال مختلف و در بخش‌های گوناگونی مانند سیاست، تجارت، دولت و حتی تعاملات اجتماعی رخ دهد. فساد معمولاً شامل رشوه خواری، کلاهبرداری، اختلاس، خویشاوندسالاری یا سایر اعمال غیرقانونی می‌شود و به تبع آن صداقت، انصاف و کارایی نهادها و فرآیندها را تضعیف می‌کند (بیهانداری^۸، ۲۰۲۳). تعریف مادی گرایانه یک اقتصاددان و مدیر کسب و کار از تقلب و فساد به همه رفتارهای غیراخلاقی اشاره دارد که می‌تواند با فریب‌کاری و رشوه نشان داده شود و پیامدهای مهمی برای ذینفعان مختلف مثل سهامداران، مشتریان، تأمین‌کنندگان، کارمندان، مدیران، دولت‌های محلی و... داشته باشد (وینود^۹، ۲۰۱۲؛ پونز دیاز^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۴). از دهه ۱۹۹۰، پدیده فساد، تقلب و آثار و تبعات آن بر عملکرد اقتصاد توجه بسیاری را به خود جلب کرده است. گسترش اطلاعات،

1. Fraud

2. Corruption

3. Karpoff

4. Mardatillah

5. Vusi

6. Dimitrijević and Jovanović

7. Soni and Smallwood

8. Bhandari

9. Vinood

10. Ponce-Díaz

افزایش دموکراسی و آزادی در کشورها، رسانه‌های پویا، افزایش ارتباطات بین‌المللی کشورها در اثر پدیده جهانی شدن و نقش در حال رشد سازمان‌های غیردولتی مانند سازمان بین‌المللی شفافیت (TI)^۱ و مؤسسات مالی بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول (IMF)^۲ و بانک جهانی (WB)^۳ در شناساندن معایب فساد و تلاش برای مقابله با فساد و تقلب، اعتماد بیشتر به بازار و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و نیاز به محیطی سالم و رقابتی در جهت نیل به کارایی اقتصادی، از مهم‌ترین عواملی است که باعث شده امروزه پدیده فساد و تقلب بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد (فرادلا^۴، ۲۰۰۲؛ گروس^۵، ۲۰۱۱؛ مویو^۶، ۲۰۱۴؛ موموت^۷ و همکاران، ۲۰۲۳). طبق گزارش سازمان ملل، فساد، رشوه، تقلب، سرقت و فرار مالیاتی حداقل ۱.۲۶ تریلیون دلار در سال برای کشورهای در حال توسعه هزینه دارد (شفافیت بین‌المللی^۸، ۲۰۱۸). نتایج کنوانسیون ملل متحد علیه فساد تأکید می‌کند که هر ساله میلیاردها دلاری که صرف رشوه، اخاذی و سایر اشکال فساد می‌شود می‌تواند به فعالیت‌های اقتصادی کارآمد و برنامه‌های ضد فقر اختصاص یابد. در نتیجه، فساد منجر به تحریف در سطوح فردی، فعالیت‌های تجاری و جامعه می‌شود (کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد^۹، ۲۰۰۴؛ موراماتسو و بینچی^{۱۰}، ۲۰۲۱). در مجموع تقلب و فساد در دنیای مدرن یک موضوع مبرم است که به طور قابل توجهی بر عملکرد بخش شرکت‌ها و توسعه اقتصادی به صورت کلان تأثیرگذار است. این پدیده‌ها زیان‌های جدی برای کسب‌وکارها ایجاد می‌کنند، اعتماد سرمایه‌گذاران و مصرف‌کنندگان را خدشه‌دار می‌کنند و اثربخشی نظام حاکمیت شرکتی را تضعیف می‌کنند. با این وجود علی‌رغم اهمیتی که انگیزه‌های تقلب و فساد دارند، همچنان پدیده‌هایی پیچیده برای کشف و کنترل باقی هستند (بولکوت^{۱۱}، ۲۰۲۴). گراندلر و پوترفاک^{۱۲} (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر فساد بر روی رشد اقتصادی و رفاه کشورها پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که فساد بالاخص در کشورهای خودکامه از طریق کاهش سرمایه‌گذاری‌های خارجی و افزایش تورم می‌تواند آثاری منفی بر رشد اقتصادی داشته

1. Transparency International
 2. International Monetary Fund
 3. World Bank
 4. Fradella
 5. Gross
 6. Moyo
 7. Momot

8. Transparency International
 9. United Nations Convention Against Corruption
 10. Muramatsu and Bianchi
 11. Bulkot
 12. Gründler and Potrafk

باشد. همچنین اثر تجمعی فساد در بلندمدت بر روی رشد این است که با افزایش فساد با یک انحراف استاندارد، تولید ناخالص داخلی سرانه واقعی حدوداً ۱۷ درصد کاهش یافته است. ترابلس^۱ (۲۰۲۳) با بررسی داده‌های ۶۵ کشور در بازه زمانی ۱۹۸۷ الی ۲۰۲۱ به نتیجه رسیده که فساد در سطوح پایین می‌تواند با رشد اقتصادی همراه شود. بر این اساس رابطه غیرخطی فساد به گونه‌ای است که میزان متوسط آن می‌تواند رشد اقتصادی را به همراه داشته باشد و با دستیابی کشورها به سطح بالاتری از حکمرانی، فساد کاهش پیدا می‌کند. از این رو شیوع نگران کننده تقلب و فساد و مقابله با این تهدید، به عنوان موضوعات کلیدی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به طور یکسان مورد توجه قرار گرفته است (رافای، ۲۰۲۳).

در این راستا به کارگیری علوم رفتاری در بررسی انگیزه‌های انسانی جهت مبارزه با فساد و تقلب توجه روزافزونی پیدا کرده است، به طوری که لامبسدورف (۲۰۱۵) بیان کرد به شکل فزاینده‌ای علوم رفتاری بینش‌هایی را در مورد چگونگی بهبود سیاست‌ها در جهت مقابله با فساد ارائه کرده است. شواهد تجربی با بهره‌گیری از روش‌های آزمایشگاهی و میدانی می‌توانند به بررسی قاعده‌مندی پدیده‌ها بپردازند تا در نهایت استنباط‌هایی برای مقابله مؤثر با فساد و تقلب استخراج شود. این شواهد به تصویری جامع‌تر از افراد و نیروی انسانی اشاره می‌کنند که با انگیزه‌های فساد و تقلب مواجه هستند (لامبسدورف^۲، ۲۰۱۵). به طوری که بانک جهانی (۲۰۱۵) گزارش توسعه جهانی خود را به تحقیقات رفتاری و کاربرد آن در توسعه روش‌های مبارزه با فساد و تقلب اختصاص داده است. در این راستا یوگی پراووبو^۳ (۲۰۱۴) نشان داد که وقتی نیروی انسانی بالقوه در معرض فشار/انگیزه، فرصت و منطقی‌سازی برای ارتکاب فساد و کلاهبرداری قرار می‌گیرد، افراد (آگاهانه یا ناخودآگاه) تمام منافع و هزینه‌های درک شده را قبل از تصمیم‌گیری برای ارتکاب (یا عدم ارتکاب) فساد ارزیابی می‌کنند. اگرچه رفتار متقلبانه و فساد افراد از زمان‌های قدیم وجود داشته است، اما موضوع فساد و تقلب امروزه نیز بسیار رایج است و توجه بسیاری از محققین را به ویژه در مورد نگرش و انگیزه‌های افراد نسبت به آن را جلب کرده است. به طور خاص، نگرش‌ها و انگیزه‌ها نقش بسیار زیادی در شکل‌گیری رفتار انسان ایفا می‌کنند که ناشی از

1. Trabelsi

3. Yogi Prabowo

2. Lambsdorff

تجربه شخصی، تحصیلات، اطلاعات، تیپ شخصیتی و مواردی از این دست است. هنگامی که افراد یک محرک را می‌پذیرند، آن را پردازش می‌کنند و سپس آن را به نگرش و انگیزه‌ای تبدیل می‌کنند که بر احساس و شناخت تأثیر می‌گذارد و پس از آن به صورت رفتار ظاهر می‌شود (سلیمان‌پور^۱، ۲۰۱۴؛ دمیترویویچ و جوانویچ، ۲۰۲۲). لذا درک مکانیزم‌ها و انگیزه‌هایی که افراد احتمالاً بر اساس آن‌ها تصمیم می‌گیرند درگیر فساد و تقلب شوند، پایه محکمی را برای دولت و تصمیم‌گیرندگان به منظور تدوین استراتژی مقابله مؤثر با فساد و تقلب فراهم می‌کند. تقلب و فساد با فشارهای اقتصادی و مالی مرتبط است و برخی اوقات افراد را مجبور به ارتکاب آن می‌کند. در مجموع با توجه به مباحث فوق و نیز بنابر آمار موسسه بین‌المللی شفافیت، جایگاه ایران در شاخص ادراک فساد مساعد نیست. در سال ۲۰۲۲ جمهوری اسلامی ایران با کسب ۲۵ امتیاز جایگاه ۱۴۷ را در میان ۱۸۰ کشور مورد بررسی بدست آورده است که این امر ضرورت انجام پژوهش در این حیطه را نشان می‌دهد. همان‌گونه که در این بخش مشاهده شد، فساد و تقلب یکی از مواردی است که می‌تواند از طرق مختلفی بر روی اقتصاد و رفاه افراد یک جامعه تأثیرات نامطلوبی داشته باشد. از سمت دیگر بر اساس داده‌های جهانی می‌توان عنوان کرد که وضعیت ایران مقابله با فساد و تقلب چندان مناسب نبوده و از این رو می‌توان انتظار داشت سالانه هزینه‌های قابل توجهی از این محل بر کشور تحمیل گردد. ضمناً در شرایطی که تقلب و فساد در جامعه رواج داشته باشد و روش‌های سیاست‌گذار برای کشف جرم ثمربخش نباشد شاید نتوان صرفاً افزایش جریمه‌ها را سیاست بهینه‌ای دانست. از این رو به نظر می‌رسد تلاش برای شناسایی عواملی دیگر که به آن‌ها در اقتصاد متعارف اشاره‌ای نشده، می‌تواند راهبرد بهینه‌ای برای کاهش فساد در کشور باشد. از آنجایی که محیط اطراف ما به شکلی مستمر با عدم اطمینان همراه است، می‌توان عنوان نمود تصمیمات ما نیز همواره با عدم قطعیت مواجه خواهد بود. نظریه چشم‌انداز کاربردهای وسیعی داشته و از طریق آن برای بسیاری از مسایل و پدیده‌ها تفسیری قابل قبول ارائه شده است. با استفاده از این نظریه می‌توان به تفاوت‌های رفتاری افراد در شرایط ریسکی به خوبی پاسخ داد. از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی انگیزه‌های فساد و تقلب در رفتارهای انسانی از منظر اقتصاد رفتاری (نظریه چشم‌انداز) می‌باشد. در این مقاله ابتدا به مرور ادبیات فساد و تقلب پرداخته خواهد

¹. Soleimanpour

شد. سپس تأثیر اقتصاد رفتاری در زمینه تقلب و فساد مورد بررسی قرار گرفته و به برخی از پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده اشاره می‌شود. بعد از آن به توضیح نظریه چشم‌انداز می‌پردازیم و روش‌شناسی پژوهش که مرتبط با این نظریه است شرح داده می‌شود. چگونگی انجام آزمایش که به نوعی اصلی‌ترین بخش پژوهش نیز می‌باشد در همین بخش تبیین شده است. پس از آن به بررسی نتایج آزمایش خواهیم پرداخت و در نهایت نیز در بخش بحث و نتیجه‌گیری سعی در ارزیابی نتایج آزمایش، ارائه توصیه‌های مربوطه به سیاست‌گذاران و البته ارائه پیشنهادات لازم به منظور توسعه آزمایش حاضر به منظور ارتقای کیفیت پژوهش‌های آتی شده است.

۲- مروری بر ادبیات و مبانی نظری

۲-۱- فساد و تقلب

تقلب و فساد دو شکل از جرایم مالی هستند که اعتماد عمومی به نظام اقتصادی و مالی جهانی را از بین برده‌اند. این جرایم اغلب در هر دو بخش عمومی و خصوصی رخ می‌دهند و تأثیرات بسیار زیان‌باری، نه تنها بر سازمان‌های درگیر، بلکه بر کل اقتصاد نیز دارند. تقلب یک عمل فریبکارانه است که به شکل عمدی برای به دست آوردن منافع شخصی یا آسیب رساندن به طرف دیگر انجام می‌شود. نمونه‌هایی از تقلب شامل جعل اسناد، دستکاری در صورت‌های مالی و اختلاس است. تقلب می‌تواند توسط افراد یا گروه‌های درون یک سازمان انجام شود و اغلب شامل سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت می‌شود. تأثیر تقلب بسیار مضر است و خسارات مالی قابل توجهی همچون از دست دادن اعتماد از طرف سهامداران و آسیب به شهرت سازمان را در پی دارد (توهاریا و همکاران، ۲۰۲۴). فساد نیز سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت برای منافع شخصی است. فساد اغلب شامل رشوه، انعام، و سوءاستفاده از بودجه است. فساد می‌تواند در سطوح مختلف دولت و بخش خصوصی رخ دهد و اثرات آن بسیار مخرب است، از جمله مانع توسعه اقتصادی، افزایش نابرابری، و تضعیف اعتماد عمومی به نهادها می‌شود. فساد همچنین می‌تواند منجر به تخصیص ناکارآمد منابع، کاهش کیفیت خدمات عمومی و ایجاد یک محیط تجاری ناعادلانه شود (فندلیتا^۱، ۲۰۲۴). با توجه به مباحث فوق و ذکر شده در مقدمه، پژوهش حاضر انگیزه‌های فساد و

¹. Fendlyta

تقلب در رفتارهای انسانی را از منظر اقتصاد رفتاری مورد بررسی قرار می‌دهد. از این رو بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش در این زمینه می‌تواند کمک شایانی در این زمینه به محققان امر نماید. در این زمینه فایرچیلد و مارنت^۱ (۲۰۲۲) به چرخه‌های تقلب شرکتی با رویکرد اقتصاد رفتاری پرداختند و اثرات ترکیبی عوامل اقتصادی، رفتاری، روان‌شناختی، عاطفی و روان‌تحلیلی را بر تمایل مدیریتی برای ارتکاب تقلب شرکتی تحلیل کردند و بیان کردند نیاز است سیاست‌گذاران و مدیران، از رویکرد اقتصاد رفتاری در توسعه سیاست‌های بهتر برای رسیدگی به تقلب شرکتی بهره گیرند. همچنین توهاریا و همکاران^۲ (۲۰۲۴) به نقش حسابرسی قانونی در پیشگیری از تقلب و فساد در بخش دولتی و خصوصی پرداختند. این مطالعه از رویکرد مرور ادبیات سیستماتیک برای شناسایی، ارزیابی و تجزیه و تحلیل ادبیات مربوطه پیرامون نقش حسابرسی قانونی در جلوگیری از تقلب و فساد استفاده می‌کند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که استفاده از تکنیک‌های حسابرسی قانونی مناسب می‌تواند کنترل‌های داخلی را تقویت کند، شفافیت را افزایش دهد و نشانه‌های اولیه تقلب را قبل از ایجاد زیان‌های قابل توجه شناسایی کند. در بخش عمومی، حسابرسی قانونی ایجاد پاسخگویی و ارتقای شفافیت مدیریت را در برابر اذهان عمومی تضمین می‌کند و به کشف و جلوگیری از فساد در فرآیندها و پروژه‌های دولتی کمک می‌کند. در بخش خصوصی، استفاده از تکنیک‌هایی مانند تجزیه و تحلیل داده‌ها، بررسی اسناد و ممیزی‌های قانونی می‌تواند معاملات مشکوک را شناسایی کرده و یکپارچگی صورت‌های مالی شرکت را حفظ کند. علاوه بر این، آموزش منابع انسانی در مورد اخلاق تجاری و اهمیت شفافیت نقش مهمی در ایجاد فرهنگ سازمانی ایفا می‌کند که از نظارت مؤثر حمایت می‌کند. بولکوت (۲۰۲۴) در پژوهش خود مبنی بر تقلب و فساد به عنوان هدف حسابرسی داخلی در حاکمیت شرکتی، نشان داد کشف و حذف تقلب و فساد در سازمان‌ها تأثیر بسزایی بر کسب و کار از جمله ثبات مالی، شهرت و کارایی دارد. هوانگ (۲۰۲۴) بر اهمیت عوامل ساختاری که منجر به تقلب و فساد در حوزه حسابرسی دولتی می‌باشد، تأکید کرد. پاپا و اسپانوس^۳ (۲۰۲۴) نیز به درک کارکنان از پدیده‌های فساد و کلاهبرداری پرداختند و نشان دادند مهمترین عامل تقلب مربوط به سوءاستفاده از وسایل ارتباطی (اینترنت و تلفن) است،

1. Fairchild and Marnet

2. Tuharea

3. Pappa and Spanos

در حالی که مهمترین عامل تعیین کننده فساد، پدیده خویشاوندی می باشد. نتایج تحقیق سیدابوتار و جولیان^۱ (۲۰۲۴) در پژوهش خود در یک نهاد تجاری دولتی در اندونزی نشان دادند که اصول مدیریت ریسک تقلب به خوبی اجرا شده است. با این حال، استراتژی پیشگیری از تقلب این واحد همچنان به میزان کافی مؤثر نیست، زیرا اهتمام کافی برای رسیدگی به خطر تقلب وجود ندارد. واحد تجاری تفکیک خاصی از وظایف را در مدیریت ریسک تقلب توسط واحدها ایجاد نکرده و برنامه مدیریت ریسک تقلب هنوز به طور کلی در مدیریت ریسک واحد تجاری گنجانده شده است.

همچنین نتایج ریستیا^۲ (۲۰۱۹) نشان می دهد که دو انگیزه بنیادی در رفتار متقلبانه وجود دارد که شامل فرصت ها و نیاز می باشد که تأثیر رفتار متقلبانه بر فرد مورد نظر، احساس شرم، از دست دادن عزت نفس به عنوان عضوی از جامعه و همچنین به عنوان سرپرست خانواده است. همچنین دمتریویچ و جوانویچ^۳ (۲۰۲۲) در پژوهش خود بیان کردند که انگیزه اصلی افراد برای تقلب و کلاهبرداری منفعت مالی است و یا کاکاتی و گاسوامی^۴ (۲۰۱۹) نتیجه گرفتند که یکی از مهمترین انگیزه ها و عواملی که افراد را برای ارتکاب کلاهبرداری و تقلب برانگیخته می کند، صداقت می باشد. گزالی و لومبا^۵ (۲۰۲۳) نیز رفتار متقلبانه را بر اساس چشم انداز توسعه منابع انسانی مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که مرتکبان کلاهبرداری، رفتار متقلبانه را بیان ناامیدی و نارضایتی دانسته و آن را امری انسان گرایانه تحت فشار می دانند که براساس دیدگاه رفتاری و منابع انسانی دارای سه مؤلفه اقتصادی، روانی و سیستمی می باشد. علاوه بر این نتایج پژوهش سیوفیان^۶ و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که طمع و فرصت بر فساد تأثیر می گذارد اما نیاز و توانمندی تأثیری بر فساد ندارد.

1. Sidabutar and Julian

2. Restya

3. Dimitrijević and Jovanović

4. Kakati and Goswami

5. Gazali and Lumbaa

6. Syofyan

۲-۲- اقتصاد رفتاری

اقتصاد رفتاری نوید تغییر چهره استانداردهای اقتصاد مالی، سلامت، محیط زیست، توسعه و غیره را می‌دهد (دایموند و وارتیانن^۱، ۲۰۱۲؛ دلاویگنا^۲، ۲۰۰۹). علاوه بر این، هدف اقتصاد رفتاری کمک به افزایش کیفیت سیاست‌گذاری و مقررات عمومی مبتنی بر عامل است که به افراد کمک می‌کند تا نیت و اقدامات خود را بهینه نمایند (تالر و سانستاین^۳، ۲۰۰۹؛ سانستاین^۴، ۲۰۱۲). چنین تحولات نظری و تجربی زمینه‌های جدیدی را برای تحقیقات در مورد فساد و تقلب در رشته‌های حقوق و اقتصاد باز می‌کند (لامبسدورف^۵، ۲۰۱۲؛ ضمیر و تیچمن^۶، ۲۰۱۸؛ زونیگا^۷، ۲۰۱۸). نقطه عزیمت محققان این دیدگاه است که بینش‌های اقتصاد رفتاری، ریافت‌های نظری و تجربی را حاصل می‌کند که محققان و سیاست‌گذاران را قادر می‌سازد تا تصویر کلانی از فساد و تقلب را ببینند. بنابراین از این ایده حمایت می‌کنیم که رویکرد انتخاب عقلایی، از نظر تحلیل هزینه-فایده یا مدل اصلی-عامل، توضیح جامعی در مورد اینکه چگونه سوگیری‌های شناختی و رفتار متقابل باعث ایجاد معاملات متقلبانه شده و حتی آنها را در طول زمان پایدار و سیستمی می‌کند، ارائه نمی‌دهد. درک گسترده‌تر از این پدیده برای بهبود کیفیت بحث ما در مورد سیاست‌های ضد فساد و تقلب ضروری است و ما را به تلاش‌های اخیر بانک جهانی در این زمینه نزدیک می‌کند. یک گزارش اخیر تأکید می‌کند که آوردن علوم اجتماعی رفتاری به موضوع توسعه مهم بوده است، اما پیامدهای مبارزه با فساد و تقلب به تازگی در حال بررسی است (بانک جهانی، ۲۰۱۹). علاقه فزاینده به دیدگاه اقتصاد رفتاری برای فساد و تقلب پاسخی است به اذعان محققان مبنی بر اینکه رویکرد اقتصادی استاندارد نمی‌تواند نشان دهد که چگونه مکانیسم‌های مرتبط با انگیزه‌ها، تفکر خودکار و ترجیحات اجتماعی با هم، تحت شرایط خاص کار می‌کنند. به بیان دیگر، به نظر می‌رسد چرخش رفتاری به تحقیق در مورد تقلب و فساد ناشی از جستجوی ابزارهای جدید است (لامبسدورف، ۲۰۱۲). پژوهش موراماتسو و بینچی (۲۰۲۱) مبنی بر فساد از دیدگاه اقتصاد رفتاری و پیامدهای آن، نشان داد که نظریه‌های استاندارد اقتصادی فساد مبتنی بر هزینه‌ها و منافع

¹. Diamond and Vartiainen

². DellaVigna

³. Thaler and Sunstein

⁴. Sunstein

⁵. Lambsdorff

⁶. Zamir and Teichman

⁷. Zúñiga

انتظاری، برای درک و مقابله با عدم صداقت در دنیای واقعی کافی نیست. لذا می‌توان فهمید که چرا محققان فساد، تقلب و درستی‌کاری، بینش‌های اقتصادی رفتاری را وارد پژوهش‌های خود کرده‌اند و این مسأله چه پیامدهایی ممکن است داشته باشد (هاندز^۱، ۲۰۱۲). گیل^۲ و همکاران (۲۰۲۲)، تأثیر شدت مجازات و احتمال تشخیص جرم را بر دریافت رشوه را آزمایش نمودند و نشان دادند احتمال شناسایی دریافت رشوه نسبت به مجازات در نظر گرفته شده عامل مؤثرتری بر انگیزه تبانی است. همچنین آرماند^۳ و همکاران (۲۰۲۱) نحوه تعامل بازیکنان با حاکم را مورد آزمایش قرار دادند و نشان دادند که رشوه پرداختی به حاکم بیش از تعادل نش است. همچنین حاکم همواره کسی را مجازات می‌کند که کمترین رشوه را به او پرداخت کرده است. به بیان دیگر، پژوهش‌ها به شکل گسترده‌ای به تحلیل چگونگی تکامل تبیین‌های اقتصادی فساد و تقلب پرداخته و به نظر می‌رسد به یک همگرایی درخصوص عوامل رفتاری همگرا نیز رسیده‌اند. ناکارآمدی برخی از برنامه‌های عمومی یا سیاست‌های ضد فساد و تقلب ممکن است با مبانی روانی در نظریه اقتصاد رفتاری جریان اصلی ارتباط داشته باشد. لذا سیاست‌های ضد فساد و تقلب مبتنی بر شواهد و برنامه‌های عمومی ممکن است از لقاح متقابل با آزمایش‌های میدانی اقتصادی رفتاری سود ببرند، که نوید ارائه ابزارهای جدید برای شناسایی، طراحی، اجرا و ارزیابی بعدی برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه را می‌دهد (داتا و مولانائیان^۴، ۲۰۰۵). می‌توان از «نظریه چشم‌انداز» به عنوان یکی از مهمترین این مطالعات نام برد که در توسط کائمن و تورسکی^۵ (۱۹۷۹) منتشر شده است. کائمن و تورسکی با مطالعات خود پایه‌ای شناختی برای خطاهای رایج انسان‌ها در تصمیمات اقتصادی را توسعه دادند و در نهایت در سال ۲۰۰۲ نیز موفق به کسب جایزه نوبل اقتصاد شدند. به عبارتی می‌توان عنوان نمود کائمن و تورسکی نقش به‌سزایی در شکل‌گیری اقتصاد رفتاری به شکل امروزی داشته‌اند. نکته حائز اهمیت در طراحی آزمایش‌های اقتصاد رفتاری توجه به برخی محدودیت‌ها با در نظر گرفتن هزینه‌های زمانی، مالی و ... می‌باشد که به تبع آن عموماً تعداد شرکت‌کنندگان نیز محدود خواهد بود. بنابراین بینش‌های اقتصاد رفتاری تحولات نظری و تجربی را به دست می‌دهد که محققان و سیاست‌گذاران را قادر می‌سازد تا تصویر بزرگ فساد و تقلب را

1. Hands

2. Giel

3. Armand

4. Datta and Mullanaitan

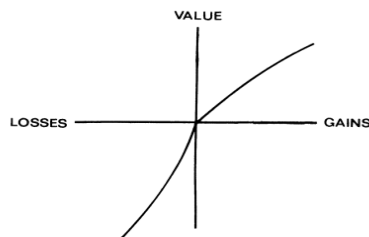
5. Kahneman and Tversky

ببینند. درک گسترده‌تر از این پدیده برای بهبود کیفیت بحث در مورد سیاست‌های ضد فساد و تقلب ضروری است و محققان را به تلاش‌های اخیر بانک جهانی (۲۰۱۹) در این زمینه نزدیک می‌کند. به طوری که یک گزارش اخیر تأکید می‌کند که آوردن علوم اجتماعی رفتاری در زمینه پژوهش و توسعه مهم بوده است، اما پیامدهای مبارزه با فساد و تقلب تازه در حال بررسی است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

روش‌شناسی این مطالعه بر مبنای اقتصاد رفتاری و به صورت آزمایشی است. اقتصاد رفتاری شاخه‌ای میان‌رشته‌ای از اقتصاد و روانشناسی است که در آن به شکل عمیق‌تری اقدام به آنالیز چگونگی تصمیم‌گیری افراد می‌شود. با توجه به ماهیت انگیزه‌های تقلب که در ذهن افراد جای دارد به نظر می‌رسد اقتصاد رفتاری می‌تواند روش مناسبی برای تجزیه و تحلیل این مطالعه ارائه نماید. نکته حائز اهمیت آن که عموماً دسترسی به داده‌های فساد و تقلب امری دشوار است و همان‌گونه که پیشتر نیز اشاره شد، شاخص ادراک فساد به صورت غیرمستقیم تصور ذهنی افراد از فساد موجود در جامعه را به آمار و ارقام تبدیل می‌کند. بنابراین طراحی مناسب آزمایش در چارچوب اقتصاد رفتاری می‌تواند شرایطی را برای ما فراهم سازد که طی آن داده‌های میزان تقلب به روشی راحت‌تر و دقیق‌تر در اختیار ما قرار گیرد. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش طراحی آزمایشی می‌باشد. این روش عموماً در پژوهش‌های مرتبط با اقتصاد رفتاری انجام می‌شود و در آن با شبیه‌سازی محیطی آزمایشگاهی، اقدام به گردآوری داده‌ها از شرکت‌کنندگان می‌شود. در پژوهش‌هایی که بر پایه طراحی آزمایش صورت می‌پذیرند، هدف ایجاد محیطی آزمایشگاهی است که در آن بتوان به بررسی دقیق روابط علت و معلولی پرداخت. از این رویکرد برای جمع‌آوری داده‌هایی استفاده می‌شود که امکان تحصیل آن‌ها از طرق دیگر عموماً سخت و یا ناممکن خواهد بود. در طراحی آزمایش با توجه به نیاز به هزینه‌های زمانی، مالی و ... عموماً تعداد شرکت‌کنندگان محدود خواهند بود. می‌توان از «نظریه چشم‌انداز» به عنوان یکی از مهمترین این مطالعات نام برد که در توسط کائمن و تورسکی (۱۹۷۹) منتشر شده است. کائمن و تورسکی با تحقیق بر روی ۶۸ الی ۹۵ نفر از طریق نحوه انتخاب آن‌ها از بین گزینه‌های نامحتمل (بخت‌آزمایی) و گزینه‌های قطعی به این نتیجه رسیدند که افراد بیش از آن که ریسک‌گریز باشند، زیان‌گریز هستند.

در این آزمایش افراد نسبت به انتخاب یک گزینه از میان گزینه‌های مختلف (با پیامدهای متفاوت) اقدام نموده‌اند. شکل ذیل توصیفی از دستاوردهای این دو محقق می‌باشد:

شکل ۱. نظریه چشم‌انداز

منبع: کاتمن و تورسکی (۱۹۷۹).

همان‌گونه که در شکل ۱ مشاهده می‌شود نحوه تصمیم‌گیری افراد در هنگام کسب سود در مقایسه با زیان متفاوت بوده که عدم تقارن آن نیز مشهود می‌باشد. آزمایش‌های کاتمن و تورسکی نشان می‌دهد که مطلوبیت از دست رفته افراد در هنگام زیان به طور میانگین دو برابر مطلوبیت حاصل شده افراد از بدست آوردن منفعت می‌باشد. از آنجایی که محیط اطراف ما با عدم اطمینان همراه است، می‌توان عنوان نمود نتایج تصمیمات ما نیز همواره با عدم قطعیت مواجه خواهد بود. نظریه چشم‌انداز کاربردهای وسیعی داشته و از طریق آن برای بسیاری از مسائل و پدیده‌ها تفسیری قابل قبول ارائه شده است. با استفاده از این نظریه می‌توان به تفاوت‌های رفتاری افراد در شرایط ریسکی به خوبی پاسخ داد. یکی از پرسش‌هایی که در بررسی نظریه چشم‌انداز مطرح می‌شود دانستن این مسأله است که آیا افراد در هنگام مواجهه با زیان، احتمال دارد عدم صداقت بیشتری نسبت به زمانی در حال کسب سود هستند داشته باشند یا خیر. این پرسشی است که علی‌رغم بررسی‌های انجام شده توسط نگارنده در قالب اقتصاد آزمایشگاهی پاسخی بدان داده نشده و سعی خواهد شد در این مطالعه بدان پرداخته شود. با توجه به اینکه به طور کلی تقلب در افراد تا حد زیادی شبیه به یک انتخاب در فضای نااطمینانی است و طی آن شخص می‌بایست از بین دو گزینه ریسکی اقدام به تصمیم‌گیری نماید به نظر می‌رسد نظریه چشم‌انداز می‌تواند چارچوب مناسبی را برای بررسی تقلب مهیا سازد. تقلب و فساد از جمله موضوعاتی است که افراد هم در هنگام مواجهه با زیان و هم در راستای کسب منفعت بیشتر ممکن است نسبت به انجام آن

تمایل داشته باشند. وجود تفاوتی معنادار در تمایل افراد به تقلب در دو حالت زیان و کسب سود می‌تواند راهگشایی برای سیاست‌گذار باشد تا از این طریق اقدامات لازم را در جهت مقابله با آن انجام دهد.

برای این منظور، جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانشجویان کارشناسی رشته اقتصاد دانشکده اقتصاد تهران در نیمه دوم سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ می‌باشد. نمونه آماری پژوهش نیز شامل دو گروه از دانشجویان به تعداد ۸۰ نفر بوده است که به صورت هدفمند انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه کنترل (۴۱ نفر) و مداخله (۳۹ نفر) دسته‌بندی شدند. گروه اول شامل یک کلاس ۴۱ نفره بوده است که به عنوان گروه کنترل در نظر گرفته شد که جرمه و کشف تقلب بر روی آنان اجرا نشده است و نمی‌دانستند که به عنوان گروه کنترل می‌باشند. گروه دوم نیز شامل یک کلاس ۳۹ نفره به عنوان گروه آزمایشی در نظر گرفته شد که احتمال کشف تقلب و جرمه در آنان وجود داشته است. برای این منظور آزمایشی طراحی شده است که در آن شرکت‌کنندگان میبایست از طریق ورود به یک سایت، جمعاً به ۵۰ سؤال پاسخ دهند. با توجه به فرآیند خوداظهاری در این آزمایش امکان تقلب برای دانشجویان وجود دارد. آزمایش متشکل از دو مرحله است. در مرحله اول آزمایش (۲۵ سؤال نخست) افراد امتیاز بدست آورده و در مرحله دوم آزمایش نیز (۲۵ سؤال دوم) از امتیازات اندوخته شده شرکت‌کنندگان در مرحله اول کسر خواهد شد. این فرآیند ممکن است از طریق اثر مالکیت^۱ در افراد تأثیرگذار باشد. اثر مالکیت به عنوان یک پدیده جانبی از زیان‌گریزی توضیح داده می‌شود. اصطلاح اثر مالکیت برای اولین بار توسط ریچارد تالر^۲ در سال ۱۹۸۰ مطرح شد. بر اساس اثر مالکیت ارزش‌گذاری ما بر روی دارایی‌های تحت مالکیت خود بیش از آن چه دیگران می‌پندارند خواهد بود. این مسأله باعث می‌شود تا انگیزه افراد برای جلوگیری در از دست دادن دارایی‌های خود بیشتر شده و از این رو شرایط آزمایشگاهی بهتری برای بخش دوم آزمایش فراهم شود. به عبارت دیگر در بخش نخست، عدم صداقت آزمودن‌شونده منجر به بدست آوردن بیشتر امتیاز و در بخش دوم منجر به زیانی کمتر خواهد شد. بر اساس نظریه چشم‌انداز انتظار بر این بود که افراد در بخش دوم آزمایش تمایل بیشتری برای تقلب داشته باشند.

^۱. Endowment Effect

^۲. Richard Thaler

همان‌گونه مشخص است، فرد می‌بایست مجموعاً به ۵۰ سؤال پاسخ داده و نتایج را به برگه پاسخنامه انتقال دهد. ابتدا افراد می‌بایست در سایت اعلام شده ثبت نام کنند. پس از ثبت نام با نام کاربری، اطلاعات هر بازیکن در سامانه برای ادمین (آزمایش‌کننده) قابلیت نمایش دارد. روش بازی بدین صورت است که افراد در هر مرحله در وهله نخست باید انتخاب کنند که به چه نوع سوآلی می‌خواهند پاسخ دهند (سوآلات ۴ گزینه‌ای). همانند تصویر زیر:

شکل ۲. تصویر پاسخ به سوآلات

پس از پاسخگویی به هر یک از سوآلات، یک تاس به صورت تصادفی و توسط سیستم برای افراد پرتاب شده و نتایج آن به افراد گفته می‌شود. اگر فرد سؤال دانش عمومی را انتخاب کرده باشد، می‌بایست وجه بالای تاس را برای خود محاسبه کند و اگر سؤال ریاضی باشد، وجه پایین تاس. به عنوان مثال در تصویر بالا، برای دانش عمومی تاس سه، و برای ریاضیات تاس ۴ محاسبه خواهد شد (همانند شکل ۲). طراحی تاس نیز بدین ترتیب است: وجه یک در مقابل ۶/ وجه ۲ در مقابل ۵ / وجه ۳ در مقابل ۴.

این فرآیند برای بازیکن تکرار می‌شود و در هر مرحله فرد مجدداً باید نوع سؤال خود را انتخاب نماید و در هر مرحله، امتیاز خود را بر روی پاسخنامه وارد می‌کند. آزمایش دو مرحله دارد، در ۲۵ سؤال نخست، به امتیازات فرد اضافه می‌شود و در ۲۵ سؤال دوم، از امتیازات اندوخته شده برای فرد کاسته می‌شود. در تصویر پاسخنامه (شکل ۱) هم این فرآیند کاملاً مشخص است (انتخاب رنگ‌های سبز و قرمز نیز خود موید اضافه شدن و کسر امتیاز می‌باشد). در ۲۵ سؤال اول، در صورت عدم پاسخگویی فرد به سوآلات، امتیاز صفر عاید او خواهد شد و در ۲۵ سؤال دوم (که از امتیازات فرد کاسته می‌شود) به ازای هر پاسخ غلط، شش امتیاز از فرد کم خواهد شد. به عبارت

دیگر، در صورت عدم پاسخگویی، بدترین حالت برای فرد رخ خواهد داد. این آزمایش در دو کلاس برگزار شده است. در کلاس اول صرفاً از افراد خواسته شده که به سوالات صادقانه پاسخ دهند و سریعاً پس از جمع‌بندی، به افراد جایزه‌ای که گفته شده پرداخت شد. در کلاس دوم به افراد گفته شد که نتایج یکی از شرکت‌کنندگان به صورت تصادفی توسط ناظر رصد شده و در صورت تقلب، از بازی کنار گذاشته می‌شود. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات برای آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و برای آمار استنباطی از آزمون شاپیرو ویلک و تحلیل واریانس دو عاملی با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ استفاده شد.

۴- نتایج

در ابتدا نتایج آمار توصیفی مرتبط با ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه‌های پژوهش مورد بررسی قرار گرفت که در ادامه تشریح شده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار سنی افراد شرکت‌کننده

گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار
مداخله	۲۲/۷۸	۱/۸۴
کنترل	۲۱/۹۵	۲/۲۵
کل	۲۲/۳۶	۲/۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش.

بر اساس جدول ۱، میانگین سنی شرکت‌کنندگان در مطالعه حاضر برابر ۲۲/۳۶ و انحراف معیار سنی آنها برابر ۲/۰۱ بوده است. همچنین میانگین سنی شرکت‌کنندگان در گروه مداخله برابر ۲۲/۷۸ و در گروه کنترل برابر با ۲۱/۹۵ می‌باشد.

شکل ۳. توصیف داده‌ها بر اساس جنسیت (گروه کنترل)
منبع: یافته‌های پژوهش.

شکل ۲. توصیف داده‌ها بر اساس جنسیت (گروه مداخله)
منبع: یافته‌های پژوهش.

بر اساس شکل ۲ از بین ۳۹ نفر شرکت‌کننده در گروه مداخله تعداد ۲۴ نفر معادل ۶۱/۵ درصد مرد و تعداد ۱۵ نفر معادل ۳۸/۵ درصد نیز زن بودند. همچنین بر اساس شکل ۳ در گروه کنترل از بین ۴۱ نفر شرکت‌کننده تعداد ۲۵ نفر معادل ۶۰/۹۷ درصد را مردان تشکیل دادند و تعداد ۱۶ نفر معادل ۳۹/۰۳ درصد نیز زن بودند. در ادامه نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توصیف متغیرهای تحقیق

شرایط	احتمال کشف جرم		کنترل	
	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین
سود	۱۰/۳	۱۲	۹/۹	۸/۶
زیان	۱۳/۸	۱۰/۴۶	۱۴/۶	۱۳/۳۱

منبع: یافته‌های پژوهش.

جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد میزان تقلب شرکت‌کنندگان را در شرایط سود و زیان برای گروه‌های مداخله و کنترل نشان می‌دهد. قبل از انجام تحلیل داده‌ها، آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها بر اساس آزمون شاپیرو-ویلک مورد بررسی قرار گرفت که نتایج در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون شاپیرو-ویلک

شرایط	سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره
مداخله	۰/۱۱۲	۳۹	۰/۹۱۱
کنترل	۰/۱۰۹	۴۱	۰/۹۰۳
مداخله	۰/۱۲۲	۳۹	۰/۹۱۵
کنترل	۰/۳۸۹	۴۱	۰/۹۴۵

منبع: یافته‌های پژوهش.

نتایج آزمون شاپیرو-ویلک در جدول ۳ نشان می‌دهد که داده‌های میزان تقلب شرکت‌کنندگان در دو شرایط سود و زیان گروه‌های احتمال کشف جرم و کنترل به صورت طبیعی توزیع شده است؛ بنابراین، پیش فرض نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌شود. در ادامه پیش فرض تجانس واریانس مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون لوین برای بررسی تجانس واریانس

متغیر	آماره F	درجه آزادی	سطح معنی داری
سود	۰/۰۶۸	۱-۷۸	۰/۷۹۵
زیان	۰/۱۱۰	۱-۷۸	۰/۷۴۱

منبع: یافته‌های پژوهش.

جدول ۴، نتایج آزمون لوین را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، سطح معنی داری میزان تقلب در شرایط سود و زیان در دو گروه مداخله و کنترل از سطح آلفای ۰/۰۵ بالاتر است. بنابراین، فرضیه تجانس واریانس برقرار است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل واریانس دو عاملی استفاده شده که در جدول زیر نشان داده شده است. در ابتدا نتایج فرضیه‌های پژوهش در جدول ۵ نشان داده شده است.

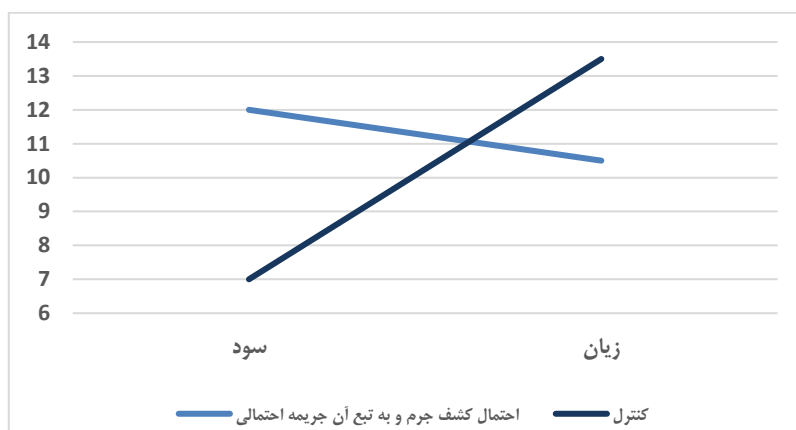
جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس دو عاملی (مداخله × زیان)

اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجزورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
سود-زیان	۲۵۹/۴	۱	۲۵۹/۴	۲/۳۰	۰/۱۳۳	۰/۰۲۹
سود-زیان × مداخله	۶۶۷/۴	۱	۶۶۷/۴	۵/۹۱	۰/۰۱۷	۰/۰۷۱
خطا	۸۷۹۷/۶	۷۸	۱۱۲/۷			
مداخله	۶۰/۵۵	۱	۶۰/۵۵	۰/۳۱۲	۰/۵۷۸	۰/۰۰۴
خطا	۱۵۱۴۹/۸	۷۸	۱۹۴/۲			

منبع: یافته‌های پژوهش.

نتایج تحلیل واریانس ۲ عاملی در جدول ۵ نشان داد که اثر اصلی سود-زیان بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار نبود ($F_{(1, 78)} = ۲/۳۰$, $p = ۰/۱۳۳$, $\eta^2 = ۰/۰۲$). به عبارت دیگر، بین میانگین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط سود ($M = ۹/۳۴$) و زیان ($M = ۱۱/۸۸$) تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. لذا در دو گروه مداخله و کنترل تمایل افراد برای انجام تقلب در حالتی که امتیاز کسب می‌کنند (سود) با حالتی که امتیاز از دست می‌دهند (زیان) تفاوت معناداری ندارد. همچنین نتایج نشان داد که اثر اصلی مداخله (اضافه شدن احتمال کشف تقلب) بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار نبود ($F_{(1, 78)} = ۰/۳۱۲$, $p = ۰/۵۷۸$, $\eta^2 = ۰/۰۰$). به عبارت دیگر، بین میانگین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در گروه احتمال کشف جرم ($M = ۱۱/۲۳$) و کنترل ($M = ۱۰/۰$) تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. لذا تقلب میان دو گروه مداخله و کنترل به شکل معناداری تفاوت نداشته است.

در ادامه نتایج اثر احتمال کشف جرم و به تبع آن جریمه احتمالی بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در دو شرایط سود و زیان مورد بررسی قرار گرفت که نتایج تحلیل واریانس ۲ عاملی نشان داد که اثر تعاملی مداخله (احتمال کشف جرم) و حالت سود-زیان بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار بود ($F_{(2, 97)} = ۰/۳۱۰$, $p = ۰/۷۳۴$, $\eta^2 = ۰/۰۰۶$).

شکل ۴. میانگین رفتارهای غیرمنصفانه در دو شرایط سود و زیان گروه‌های مداخله و کنترل
منبع: یافته‌های پژوهش.

نتایج ساده‌سازی اثر تعاملی در شکل ۴ نشان داد که در شرایط سود، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل بالاتر بود و در شرایط زیان، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل پایین‌تر بود. به عبارت دیگر در حالت کسب امتیاز (سود) هنگامی که احتمال کشف جرم وجود داشته، میانگین تقلب به شکل معناداری بیشتری از گروه کنترل بوده است. در حالت از دست دادن امتیاز (زیان) نیز وقتی احتمال کشف جرم وجود داشته میانگین تقلب به شکل معناداری نسبت به گروه دیگر کمتر است.

در ادامه تفاوت بین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در دو شرایط سود و زیان زنان و مردان مورد بررسی قرار گرفت که در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون t-مستقل

متغیر	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
سود	۰/۴۶۷	۷۸	۰/۶۴۲
زیان	۰/۲۹۳	۷۸	۰/۷۷۰

منبع: یافته‌های پژوهش.

نتایج آزمون t مستقل جدول ۶ نشان داد که بین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط سود زنان ($M=۹/۸۶$, $SD=۱۰/۳$) و مردان ($M=۸/۷۶$, $SD=۱۰/۵$) تفاوت معنی‌داری وجود

نداشت ($p=0/642$, $t_{(78)}=0/467$). علاوه بر این بین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط زیان زنان و مردان نیز اختلاف معنی‌داری وجود نداشت ($p=0/770$, $t_{(78)}=0/293$). لذا می‌توان عنوان نمود بر اساس نتایج بدست آمده، جنسیت عامل تأثیرگذاری بر انگیزه تقلب شرکت‌کنندگان نمی‌باشد.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

تقلب و فساد پیامدهای اقتصادی را به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر اقتصاد و بازارهای مالی بر جای می‌گذارد. این تأثیر می‌تواند در مقیاسی خرد یا کلان باشد. با این وجود عواقب اقتصادی کلاهبرداری‌های مالی بزرگ و فساد افراد درون سازمان‌ها و شرکت‌ها، نه تنها بر اقتصاد و بازارهای مالی منطقه‌ای تأثیر می‌گذارد، بلکه پیامدهای منفی آن در بلندمدت و سایر اقتصادها نیز باقی خواهد ماند. استمرار این تأثیرات را می‌توان در شیوه جهانی تجارت امروزی و در هم تنیدگی اقتصادها جست و جو کرد (دمیترویچ و جوانویچ، ۲۰۲۲). امروزه تبیین فساد و تقلب کاری پیچیده است. تا حدی به این دلیل است که فساد و تقلب پدیده‌هایی چند وجهی هستند که از انگیزه‌های مختلفی چون اقتصادی، عوامل سیاسی، سیگنال‌های نهادی، صداقت، تعهدات اخلاقی و بسیاری موارد دیگر تأثیر می‌پذیرند (لامسدورف، ۲۰۱۵؛ کاروالیو و سیلوا^۱، ۲۰۱۶؛ کاکاتی و گاسوامی، ۲۰۱۹؛ مارتاتیلا و همکاران، ۲۰۲۳؛ دمیترویچ و جوانویچ، ۲۰۲۲). بخش‌های فوق به طور مفصل برخی از کاربردهای اقتصاد رفتاری در تحقیقات فساد و تقلب را ارائه و تجزیه و تحلیل کردند. بر این اساس نتایج پژوهش نشان داد که اثر اصلی سود-زیان و اثر اصلی مداخله (کشف جرم) بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار نبود. به عبارت دیگر، بین میانگین رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط سود و زیان و نیز در گروه احتمال کشف جرم و کنترل تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. اما نتایج تحلیل واریانس دو عاملی نشان داد که اثر تعاملی مداخله (احتمال کشف جرم) و سود-زیان بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) معنی‌دار بود. نتایج ساده‌سازی اثر تعاملی نشان داد که در شرایط سود، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل بالاتر بوده و در شرایط زیان، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل پایین‌تر بود.

¹. Carvalho and Silva

بر اساس نتایج حاصل از مطالعه حاضر می‌توان درخصوص سه فرضیه این پژوهش بحث کرد:

الف- «افراد در هنگام زیان تمایل بیشتری به رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) دارند.» اگرچه میانگین تقلب افراد در حالت زیان (۱۱/۸۸) بیش از میانگین تقلب در حالت سود (۹/۳۴) بوده است، با این وجود این تفاوت معنادار نبوده است.

ب- «احتمال کشف جرم و به تبع آن جریمه احتمالی بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) تأثیر دارد.» میانگین تقلب افراد در گروه با احتمال کشف تقلب (۱۱/۲۳) بیش از میانگین تقلب در گروه کنترل (۱۰) به میزان معناداری اختلاف نداشته است.

ج- «اثر احتمال کشف جرم بر رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در دو شرایط سود و زیان متفاوت است.»

در قسمت تحلیل آماری یافته‌ها مبنی بر آن است که در شرایط سود، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل بالاتر بود و در شرایط زیان، میانگین تقلب در زمان احتمال کشف جرم از گروه کنترل پایین‌تر بود.

در خصوص فرضیه اول و تفاوت آن با نتایج نظریه چشم‌انداز می‌توان به عواملی از قبیل تفاوت‌های فرهنگی و دینی گروه‌های مورد آزمایش و یا ناکافی بودن پاداش بازی به عنوان محرک افراد نسبت به انجام تقلب نیز اشاره داشت. یکی از مسائلی که در طراحی آزمایش نیز اهمیت داشت، میزان تعیین پاداش نفرات برتر بوده است. همواره یکی از انتقادات به نتایج اقتصاد آزمایشگاهی، ناکافی بودن پاداش در دسترس به منظور حصول به تصمیمات مبتنی بر اقتصاد عقل‌گرا بوده است. البته که محققان و پژوهشگران اقتصاد رفتاری همواره سعی در پاسخ به این انتقاد بوده و در برخی آزمایش‌ها نیز مشاهده شده که با تغییر پاداش‌ها، تفاوت معناداری در نتایج ایجاد نمی‌شود. همچنین در برخی موارد و با انجام آزمایش در کشورهایی با سطح درآمد سرانه پایین، سعی شده که مبالغ پاداش به میزانی کافی افزایش یابد. با این وجود باید به این نکته توجه کرد که اساساً امکان تفاوت میان آزمایش‌هایی که افراد به آن‌ها صرفاً به چشم یک سرگرمی و برد و باخت نگاه می‌کنند با آزمایش طراحی شده که در آن هدف سنجش تقلب افراد است می‌تواند معنادار باشد، اهمیت دارد. بنابراین هنگام طراحی آزمایش برای سنجش تقلب که ذاتاً امری غیر

اخلاقی است، می‌بایست مناسبات بیشتری را در نظر گرفت. این احتمال وجود دارد که کسب سود و یا زیان در حالتی غیراخلاقی می‌تواند نظریه چشم‌انداز را تحت الشعاع قرار دهد. همچنین با تکرار آزمایش‌های مشابه و با تغییر میزان پاداش‌ها، باید به این پرسش پاسخ داد که آیا رفتارهای انگیزشی افراد در هنگام مواجه شدن با امکان تقلب، بر اساس پاداش احتمالی تنظیم می‌شود و یا اینکه میزان تقلب افراد برای پاداش‌های کوچک و بزرگ با یکدیگر چندان معنادار نیست. به نظر می‌رسد این موضوعی بسیار قابل توجه است و پاسخ به آن می‌تواند به درک ما از ارتباط میان فسادهای کلان با خرده تقلب کمک شایانی نماید. برای فرضیه دوم نیز علاوه بر مسایل فرهنگی و بررسی کافی بودن پاداش، ذکر این نکته ضروری است که بر اساس برخی نظریه‌ها، صرف بازگو کردن این نکته که نتایج بازی توسط یک ناظر صحت‌سنجی می‌شود، می‌تواند ذهنیت افراد را از هنجارهای اجتماعی به سمت هنجارهای بازاری سوق دهد. این مسأله خود می‌تواند منجر به افزایش انگیزه تقلب شود. به نظر می‌رسد اثر مخالف یکدیگر این دو عامل در تقلب می‌تواند محل طراحی بازی‌های جدیدی در زمینه تقلب باشند.

با توجه به یافته‌های پژوهش، فرضیه سوم می‌تواند بینش جدیدی را در اختیار سیاست‌گذار قرار دهد. بر این اساس می‌توان عنوان نمود که پیش از اجرای سیاست‌هایی که در آن افراد احساس زیان می‌کنند، لازم است تمهیداتی اندیشیده شود تا ابزارهای نظارتی به خوبی استقرار یابند. انواع بحران‌ها می‌تواند مثالی پرکاربرد از وضعیتی باشد که در آن عموم آحاد جامعه احساس زیان می‌کنند. بحران‌های اجتماعی، اقتصادی، بلایای طبیعی، افزایش ریسک جنگ و ... همگی از این حالات هستند. از شرایط تورمی نیز می‌توان به عنوان یک حالت کلی یاد کرد که در آن عموم جامعه احساس زیان می‌کنند. این مسأله همچنین حالاتی را در بر می‌گیرد که در آن قیمت کالاها بر اساس مصوبه‌های دولت افزایش پیدا می‌کند. به عنوان مثال اگر دولت بخواهد سیاستی را درخصوص افزایش قیمت حامل‌های انرژی اجرا نماید، لازمه آن این است که پیشتر ابزارهای نظارتی خود را در این باره تقویت نموده و این مسأله نیز حتماً به اطلاع شهروندان برسد. کاربرد این مسأله خصوصاً در کشور ما که به طور متوسط دارای نرخ تورمی بیشتر از میانگین جهانی است و همچنین برای کالاهای بسیاری یارانه داده می‌شود می‌تواند بالا باشد. همچنین اجرای سیاست‌های دولت در زمان‌هایی که بازارهای اقتصادی ملتهب می‌شوند و مردم به فکر کاهش

زبان خود هستند در مرحله اول نیازمند امکان رصد فعالیت‌های ناصداقانه ولو بدون اعمال جرمه می‌باشد. آگاهی‌بخشی مردم در خصوص امکان کشف جرم توسط مجریان قانون در اینجا ضروری به نظر می‌رسد.

در همین راستا، آریلی^۱ (۱۳۹۸) در زمینه فساد و تقلب آزمایشی انجام داد و نتیجه گرفت که اگر امکان تقلب وجود داشته باشد عموم افراد حتماً تقلب می‌کنند، اما این تقلب در مقابل نوعی از عذاب وجدان فردی وجود دارد که موجب می‌شود فرد در هنگام تقلب تا حدی خویشنداری کند. به عبارت دیگر آریلی معتقد است در صورتی که ابزار تقلب برای فرد وجود داشته باشد چندان تفاوتی نیست که این امکان چقدر است. از سمت دیگر لامبسدورف و فرانک^۲ (۲۰۱۱) بر اساس نوعی از بازی اولتیماتوم اقدام به طراحی آزمایشی در خصوص پرداخت رشوه کرده‌اند. نتایج آزمایش نشان می‌دهد مردان نسبت به زنان همکاری بیشتری با شرکت‌کننده آلفا (دیگر آزمایش‌شونده) داشته‌اند. تنها ۲۵ درصد زنان از یک استراتژی متقابل پیروی کرده‌اند و در مقابل ۶۵ درصد زنان به دلیل دریافت رشوه و عدم حمایت از شرکت آلفا رفتاری فرصت‌طلبانه داشته‌اند که با پژوهش حاضر همخوانی ندارد.

نتایج این مطالعه نشان داد که برای رفتارهای غیرصادقانه (تقلب) در شرایط سود و زیان در بین زنان و مردان تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. در مجموع مهم است تأکید شود که هنوز شواهد تجربی زیادی در مورد اینکه چگونه بینش‌های اقتصاد رفتاری دقیقاً می‌تواند بر رفتارهایی که با فساد واقعی جهانی مقابله می‌کند تأثیر بگذارد وجود ندارد (زونینگا^۳، ۲۰۱۸). تصور محقق این است که روش‌شناسی آزمایشی برای مقابله با تمام جنبه‌های چندگانه فساد و تقلب در دنیای واقعی ناکافی است. جداسازی عوامل رفتاری در محیط کنترل شده یک آزمایش، یک استراتژی قدرتمند برای بررسی علل تقریبی رفتارهای فاسد، تقلب و عدم صداقت است. با این حال، عوامل پیچیده تاریخی، فرهنگی و نهادی را نمی‌توان به راحتی در یک آزمایش کنترل کرد. باز هم، برای پیچیده‌تر کردن مسایل، شواهد تجربی آزمایشگاهی خطر نشان دادن چیزی متفاوت از دنیای بیرون را به

1. Ariely

3. Zúñiga

2. Lambsdorff and Frank

همراه دارد. ازین رو به موازات چنین آزمایش‌های میدانی می‌بایست به واقعیت و ابعاد اساسی تعاملات فاسد و تقلبی که ظهور و تداوم دارند، بیشتر نزدیک شد.

علاوه بر این، پژوهش انجام شده دارای مفاهیم نظری و کاربردی است. با توجه به اینکه تحقیقات در این زمینه در کشورهای در حال توسعه کمیاب است، این تحقیق با برجسته کردن انگیزه‌های فساد و تقلب در رفتار انسانی از دیدگاه اقتصاد رفتاری، تمایلات و نگرش افراد به مشارکت در تقلب و فساد، به پر کردن شکاف موجود در ادبیات کمک می‌کند. علاوه بر این ارتکاب تقلب و فساد با پیوند دادن نتایج تحقیقات تجربی با نتایج تحقیقات موجود در جهان، می‌تواند دستورالعمل‌های خاصی را استخراج نماید که در نهایت به جامعه اجتماعی گسترده‌تر در ترویج اصول اخلاقی و هنجارهای اخلاقی از طریق آموزش، سمینارها و شبکه‌های اجتماعی مختلف که منجر به تقویت آگاهی افراد از مضرات کلاهبرداری، تقلب و فساد برای کل جامعه و نسل‌های آینده منجر شود. یکی از نکات قابل توجه در این آزمایش که بدان پرداخته نشده، تحلیل حساسیت هر یک از این اثرها است. در آزمایش‌های مشابه در آینده نیاز است تا حساسیت افراد در نسبت به تغییرات احتمال کشف جرم و همچنین میزان جریمه سنجیده شود. به عنوان مثال، درک این نکته که دو برابر شدن احتمال کشف جرم چه اثری بر روی فساد جامعه دارد بسیار می‌تواند کمک کند. همچنین تحلیل چگونگی تأثیرگذاری همزمان احتمال کشف جرم و میزان جریمه با یکدیگر نیز اهمیت بالایی دارد. پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مالی (با توجه به ماهیت طراحی آزمایش و لزوم دادن پاداش به دانشجویان برای واقعی‌تر شدن نتایج)، عدم تناسب انگیزه‌های مالی آزمایش‌شوندگان در قیاس با بسیاری از تخلفات جامعه، عدم دسترسی به عده قابل توجهی از دانشجویان و نحوه‌ی انتخاب آزمایش‌شوندگان و ... همراه بود. علاوه بر این، محدودیت اصلی این تحقیق مربوط به حجم نمونه و طراحی پرسشنامه است. به طور خاص، نمونه و جمله‌بندی سؤالات، کاربرد روش‌شناسی آماری را محدود می‌کند. برای نتیجه‌گیری کلی، باید تعداد بیشتری از پاسخ‌دهندگان در سنین مختلف گنجانده شود، تعداد متغیرها باید افزایش یابد و تکنیک‌های آماری پیشرفته‌تری به کار گرفته شود. انجام یک تحلیل تطبیقی که در آن نظرات پاسخ‌دهندگان متعلق به گروه‌های سنی مختلف، مشخصات تحصیلی و مناطق سرزمینی مقایسه شود، مفید خواهد بود. همچنین می‌توان به ذهنیت پاسخ‌دهندگان به عنوان محدودیت اشاره کرد. به طور خاص، با در

نظر گرفتن این نکته که این یک موضوع حساس است، ممکن است پاسخ دهندگان برای معرفی بهتر خود و اصول اخلاقی خود، پاسخ های مطلوب اجتماعی داده باشند. همچنین دولت ها به منظور اجرای مؤثرتر برنامه های خود نیاز است تا پیشتر نسبت به انگیزه بروز رفتار غیرصادقانه در افراد بررسی های خود را انجام دهند. این مسأله می تواند در دو بعد خلاصه شود: الف- سیاست های دولت ها (شرکت ها) به منظور کاهش سطح فساد موجود در جامعه و یا سازمان ها و شرکت ها و ب- کاهش انگیزه های متقلبانه و سودجویانه پس از اعمال سیاست های دولت که هنوز اجرا نشده اند. می توان عنوان کرد پژوهش فعلی تا حدی متمرکز بر مورد دوم می باشد. به نظر نگارنده، پژوهش فعلی از باب طراحی یک آزمایش بدیع در حوزه تقلب می تواند مؤثر باشد. ذکر این نکته ضروری است که توصیه های سیاستی که توسط محققان اقتصاد رفتاری انجام می شود کمتر مسأله فساد را نشان رفته است و بیشتر مشمول مواردی با هدف بهینه کردن انتخاب ها می شود. نتایج این پژوهش نشان داد که احتمال کشف جرم و یا تغییر پیش زمینه افراد از سود به زیان به خودی خود اثر چندانی بر روی میزان صداقت افراد نداشته و ترکیب این دو با یکدیگر است می تواند اثر قابل توجهی داشته باشد. در دنیای پیچیده امروز، افراد همواره در معرض ریسک و نااطمینانی قرار دارند و همین امر می تواند تأثیر به سزایی بر رفتار صادقانه اشخاص بگذارد. لذا روش گردآوری داده های تقلب از شرکت کنندگان که در این پژوهش به کار رفته (تمایل به تقلب در حالت های سود و زیان) که جدید بوده و نگارنده در هیچ یک از مقالات تاکنون بدان برخوردیده، می تواند آغازی در خصوص مطالعات بیشتر در این حوزه باشد. البته که با توجه به بدیع بودن آزمایش، قطعاً جای بهبود فراوانی نیز خواهد داشت که پیشتر به آن ها اشاره شد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام کردند که هیچگونه تضاد منافع برای این پژوهش وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان در مفهوم سازی و نگارش مقاله مشارکت داشتند. همه نویسندگان محتوای مقاله را تأیید کردند و در مورد تمام جنبه های کار توافق داشتند.

منابع

آریلی، دن. (۱۳۹۸). نابخردی‌های پیش‌بینی‌پذیر: نیروهای پنهانی که به تصمیم ما شکل می‌دهند (چاپ دوم). تهران: انتشارات مازیار.

References

Armand, A., Coutts, A., Vicente, P. C., & Vilela, I. (2023). Measuring Corruption in the Field Using Behavioral Games. *Journal of Public Economics*, 218, 104799.

Bhandari, M. P. (2023). The Corruption a Chronic Disease of Humanity: Causes, Effects and Consequences. *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*, 27(1), 5-17.

Bulkot, H (2024). Fraud and Corruption as an Object of Internal Audit in Corporate Governance. *Economics Finances Law*, 3, 119-122.

Datta, S., & Mullainathan, S. (2014). Behavioral Design: A New Approach to Development Policy. *Review of Income and Wealth*, 60(1), 7-35.

DellaVigna, S. (2009). Psychology and Economics: Evidence from the Field. *Journal of Economic Literature*, 47(2), 315-372.

Diamond, P., & Vartiainen, H. (2012). *Behavioral Economics and its Applications* (Eds.). Princeton: Princeton University Press.

Dimitrijević, D., & Jovanović, D. (2022). Economic Motives and Willingness of Young People to Participate in Fraud. *Naše Gospodarstvo/Our Economy*, 68(3), 18-27.

Fairchild, R., & Marnet, O. (2022). Cycles of Corporate Fraud: A Behavioral Economics Approach. In *Research Handbook on Corporate Board Decision-Making* (367-401). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Fendlyta, N. R. M. (2024). Corruption Prevention Efforts and Their Impact on Development. *Causa: Jurnal Hukum dan Kewarganegaraan*, 6(10), 31-40.

Fradella, H. F. (2002). Legal, Moral, and Social Reasons for Decriminalizing Sodomy. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 18(3), 279-301.

Gazali, S., & Lumbaa, M. (2023). Fraud Behavior in Perspective Human Resource Development. *International Journal of Professional Business Review*, 8(5), 1-20.

Ghaderi, K., Zalaghi, H., & Aflatooni, A. (2023). The Impact of Financial Corruption on the Fraud. *Journal of Accounting Advances*, 14(2), 191-220.

Giel, T., Dallmeyer, S., Memmert, D., & Breuer, C. (2023). Corruption and Self-Sabotage in Sporting Competitions—An Experimental Approach to Match-Fixing Behavior and the Influence of Deterrence Factors. *Journal of Sports Economics*, 24(4), 497-525.

Graf Lambsdorff, J. (2015). Preventing Corruption by Promoting Trust: Insights from Behavioral Science. Retrieved from <https://www.econstor.eu/handle/10419/125558>

Gross, M. (2011). *Organizations of Corrupt Individuals: A Study of Corruption in International Cricket and the Catholic Church* (Doctoral Dissertation). University of Wollongong, Wollongong.

Gründler, K., & Potrafke, N. (2019). Corruption and Economic Growth: New Empirical Evidence. *European Journal of Political Economy*, 60, 101810.

Hands, D. W. (2015). Normative Rational Choice Theory: Past, Present, and Future. Retrieved from <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm?abstractid=1738671>

Hoang, T. H. (2024). Improve Accounting Laws in the Public Sector to Prevent Fraud and Corruption in Vietnam. *Journal of Ecohumanism*, 3(4), 3159-3165.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1990). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. In P. K. Moser (Ed.), *Rationality in Action: Contemporary Approaches*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kakati, S., & Goswami, C. (2019). Factors and Motivation of Fraud in the Corporate Sector: A Literature Review. *Journal of Commerce & Accounting Research*, 8(3), 86-96.

Karpoff, J. M. (2021). The Future of Financial Fraud. *Journal of Corporate Finance*, 66, 101694.

Momot, T., Chekh, N., Prylypko, S., Filonych, O., & Cherednychenko, O. (2023). Corruption in Business: Motives and Influence on Shadow Economy. *Business: Theory and Practice*, 24(1), 206-215.

Moyo, S. (2014). *Corruption in Zimbabwe: an Examination of the Roles of the State and Civil Society in Combating Corruption* (Doctoral Dissertation). University of Central Lancashire, Lancashire.

Muramatsu, R., & Bianchi, A. M. A. (2021). Behavioral Economics of Corruption and Its Implications. *Brazilian Journal of Political Economy*, 41(1), 100-116.

Pappa, E., & Spanos, P. Employees' Perception of Corruption and Fraud Phenomena in the Greek Health Sector. *International Research Journal of Economics and Management Studies IRJEMS*, 3(10), 15-19.

Ponce-Díaz, C. R., Aiquipa-Tello, J. J., Pacheco-Luza, E. F., & Pezúa-Vasquez, R. L. (2024). Tests Assessing Corrupt Behavior from a Psychological Perspective: A Systematic Review. *European Journal of Psychological Assessment*, Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/2024-84942-001>

Restya, W. P. D. (2019). Corrupt Behavior in a Psychological Perspective. *Asia Pacific Fraud Journal*, 4(2), 177-182.

Soleimanpour Omran, M. (2014). The Effect of Educating Environmental Ethics on Behavior and Attitude to Environment Protection. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 3(3), 141-151.

Sidabutar, H. D., & Julian, L. (2024). Evaluasi Strategi Fraud Prevention Dengan Menggunakan COSO Fraud Risk Management. *Owner: Riset dan Jurnal Akuntansi*, 8(4), 3130-3140.

Soni, M. S., & Smallwood, J. J. (2024). Perceptions of Corruption in the South African Construction Industry. *International Journal of Construction Education and Research*, 20(1), 43-64.

Sunstein, C. R. (2012). The Storrs Lectures: Behavioral Economics and Paternalism. *Yale LJ*, 122, 1826. Retrieved from https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/ylr122&id=1911&men_tab=srchresults

Syofyan, E. (2021). Corruption from Fraud Theory Perspective. *Jurnal Akuntansi, Ekonomi Dan Manajemen Bisnis*, 9(2), 165-174.

Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2009). *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. New York: Penguin.

Trabelsi, M. A. (2024). The Impact of Corruption on Economic Growth: A Nonlinear Evidence. *Journal of Social and Economic Development*, 26(3), 953-962.

Tuharea, F., Hasyim Ashari, M., Agusti, A., & Rifdayanti, M (2024) The Role of Forensic Accounting in Preventing Fraud and Corruption in the Public and Private Sectors. *Dhana: Jurnal Akuntansi*, 1(4), 12-21.

United Nations Office on Drugs. (2004). United Nations Convention against Corruption. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

Vinod, H. (2012) Fraud and Corruption. In *Governance, Risk, and Compliance Handbook* (121-131). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/290838276_Fraud_and_Corruption

Vusi, D., Sithole, E., & Sithole, V (2023). Fraud and Corruption in the Public Sector. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/373019377_Fraud_and_Corruption_in_the_Public_Sector

World Bank (2019). *Anticorruption Initiatives: Reaffirming Corruption to Development Priority*. Washington, DC: World Bank Group,

----- (2017). *Public Sector Internal Audit: Focus on Fraud*. Centre for Financing Reporting Reform: World Bank Group.

----- (2015). *World Development Report 2015: Mind, Society, and Behavior*. Washington, DC: World Bank.

Yogi Prabowo, H. (2014). To be Corrupt or Not to Be Corrupt: Understanding the Behavioral Side of Corruption in Indonesia. *Journal of Money Laundering Control*, 17(3), 306-326.

Zamir, E., & Teichman, D. (2018). *Behavioral Law and Economics*. Oxford: Oxford University Press.

Zúñiga, N. (2018). Behavioral Changes against Corruption. *U4 Anti-Corruption Resource Centre, U4 Helpdesk Answer*, 8(2018), 1-12.

